

www.sprakenshus.se

Flerspråkig utveckling

- Den språkliga utvecklingen
  - börjar inte senare
  - går inte långsammare
- Lexikon
- Grammatik
- Fonologi (språkljud)

Flerspråkig utveckling II

- Kodväxling
- Språklig socialisation
- Båspråk
- Skolspråk

Flerspråkighet och språkstörning

- Viktigt att skilja mellan bristande exponering för svenska och språkstörning
- Ett flerspråkigt barn med språkstörning måste uppvisa en störning i samtliga språk
- Nödvändigt att göra en bedömning även av modersmålet
- Tidig diagnos viktig – flerspråkighet orsakar **ALDRIG** en språkstörning

Varför inte ”double delay”?

- Metaperspektiv
- Flerspråkigheten förstärker exekutiva funktioner
  - uppmärksamhet bl a på språkliga skillnader
  - impuls kontroll förbättrar processförmågan
  - kontrollfunktioner håller tillbaka det ena språket när det andra talas
  - flexibilitet samma begrepp kan ha olika fonologisk form
- Flerspråkighet som intervention

Fonologisk medvetenhet

Innebär förståelse för hur det fonologiska systemet är uppbyggt. Prövas med:

- rim
- fonemidentifiering
- stavelsemanipulation
- non-ord
- språkligt minne

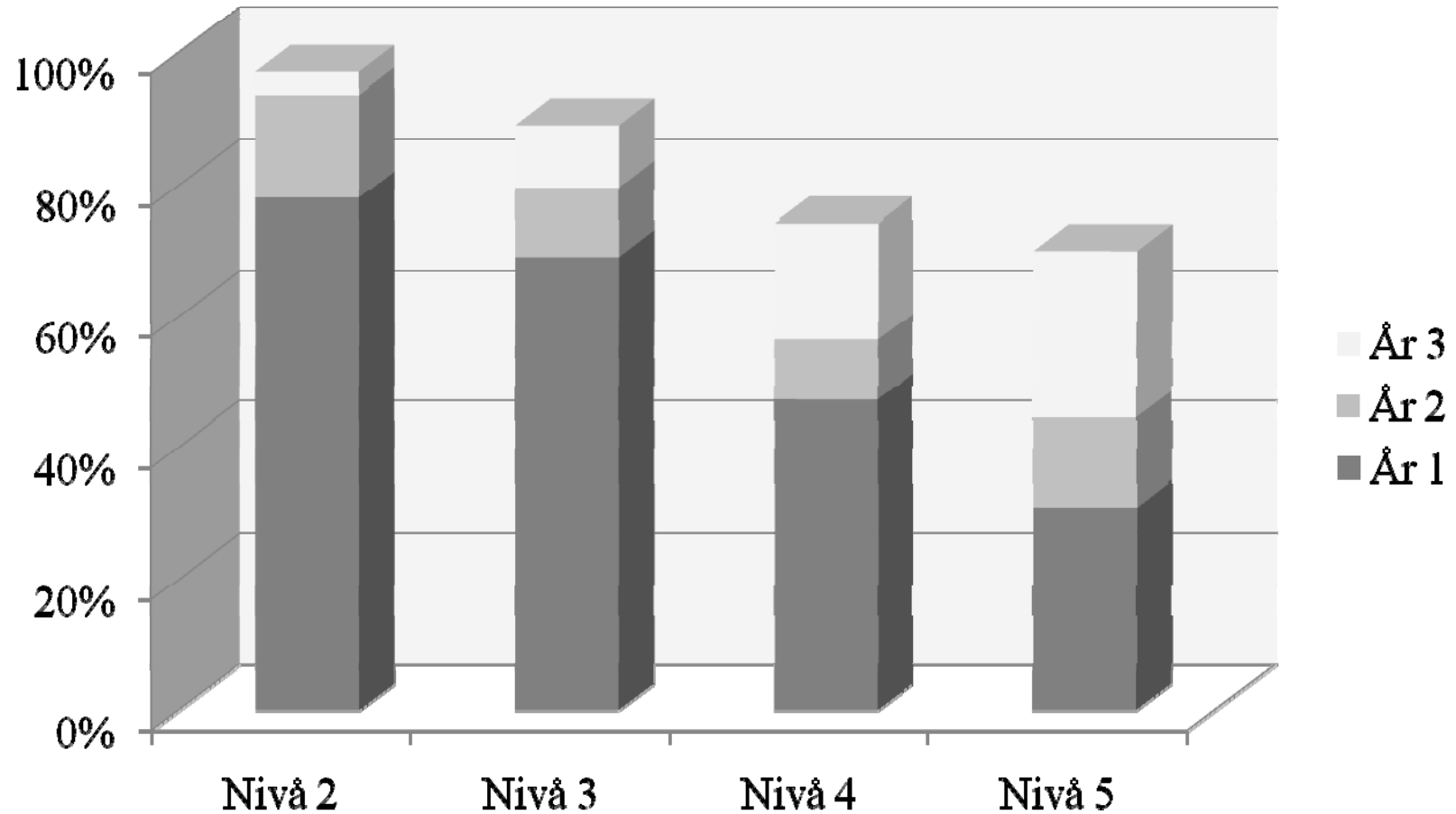
Processbarhetsteorin (Pienemann & Håkansson 1999)

Nivå	Exempel
Nivå 5	Flickan gungar inte – här är flickan som inte gungar
Nivå 4	Sen sprang hunden Hon sover inte
Nivå4	Katten är stor – katterna är stora
Nivå 3	Dricker – har drickit Stor hund – stora hundar Sen han springer
Nivå 2	Läser – läste Pojke – pojkor
Nivå 1	Hej då! Va e de?

Nivå		
5	hon gungar – hon inte gungar	den flickan inte gungar – här e flicka inte gungar
	hunden e stor – katten e stora	katten e stor – katterna e stora
4	inget adverb	inget adverb
3	stor penna och här lite penna	pojke stor – två pojkar e stora
3	äta makaroner – han ätit alla makaroner	hon målar -målat
2	penna – två pennor	penna – tre pennor

Grammatisk utveckling svenska

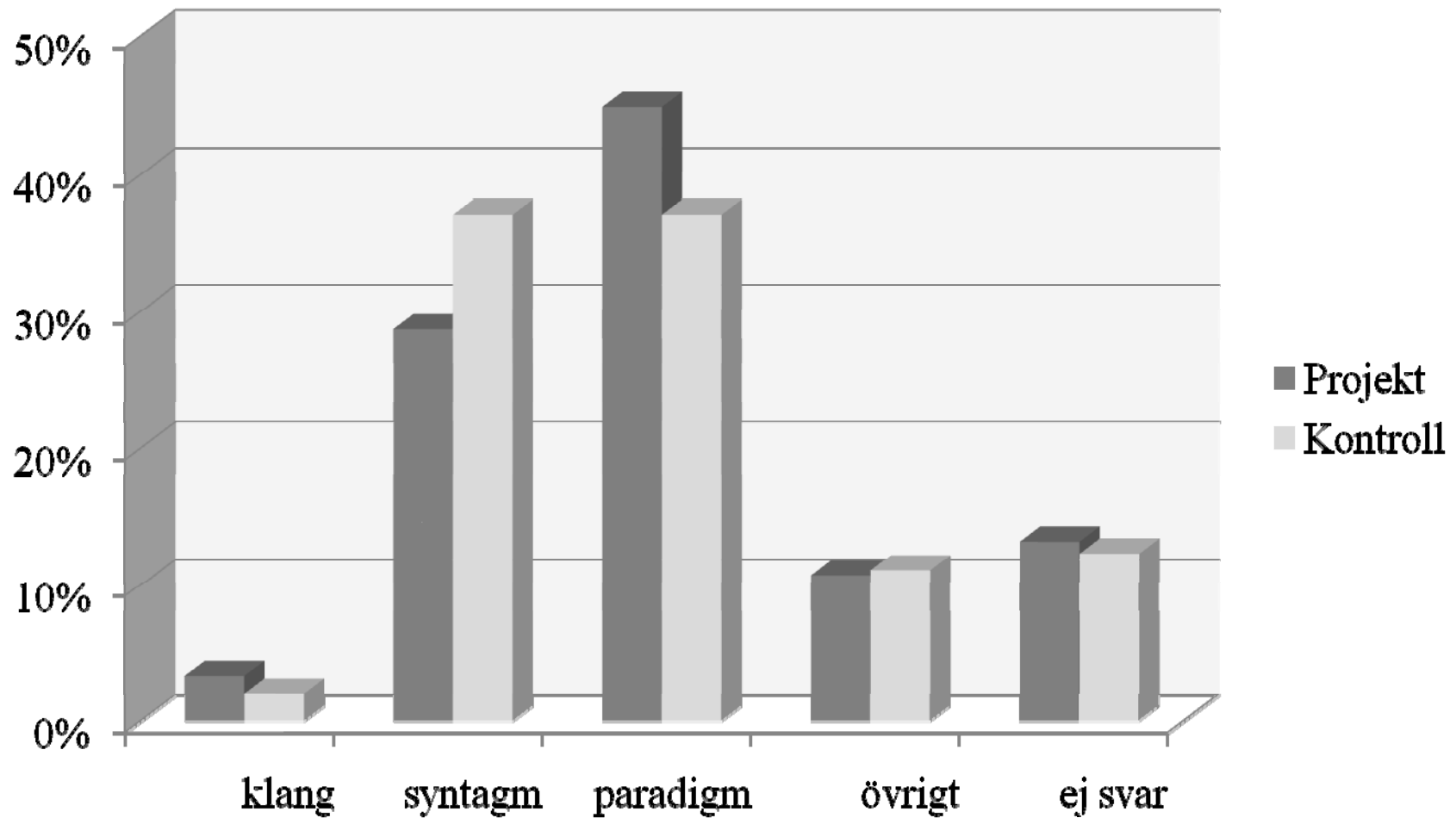

Lexikal organisation

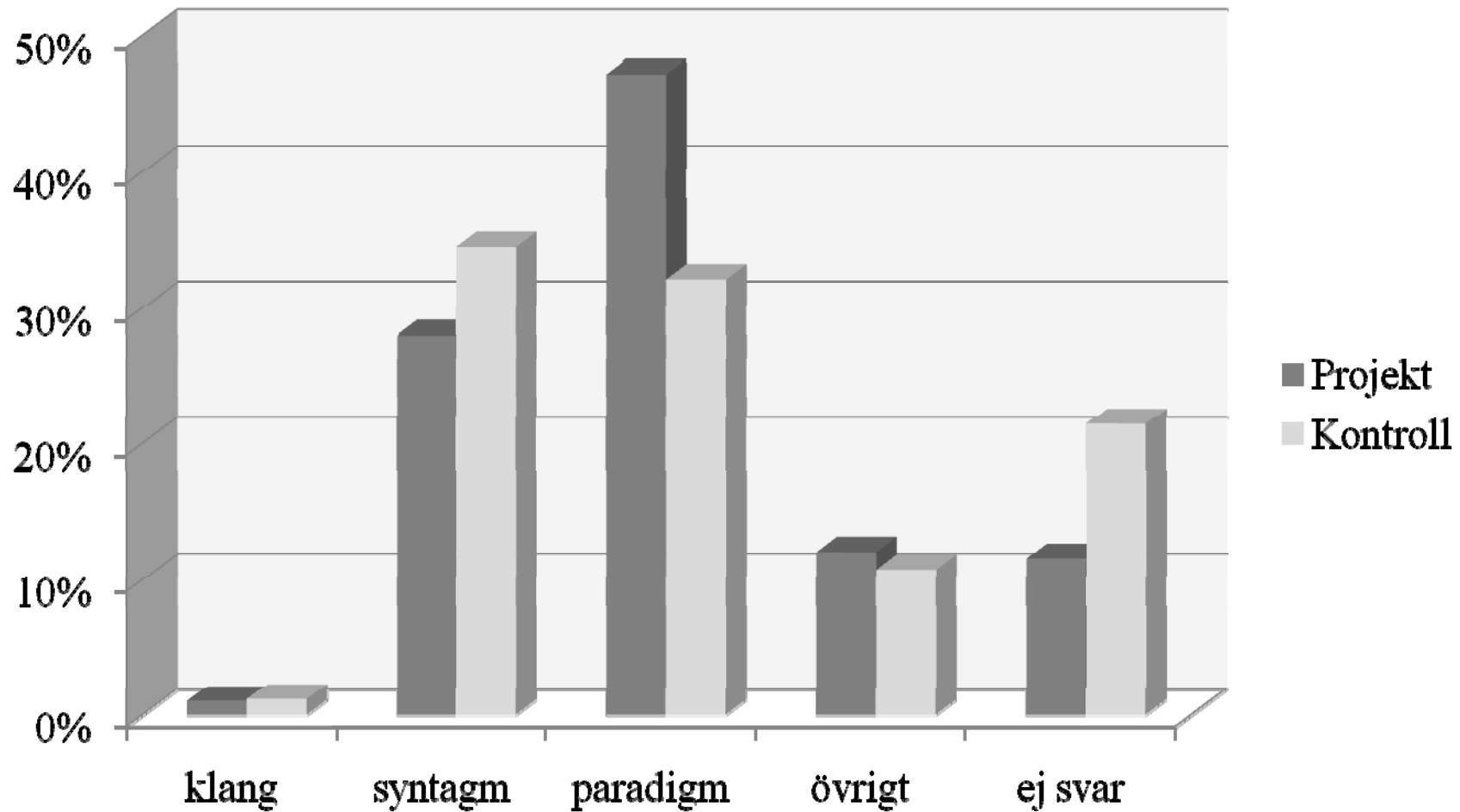
Lagrat i speciella nätverk:

- ljudlika associationer, klang
  - rim som hund → rund
  - ljudlikhet som i katt → matta
- syntagmatiska associationer
  - hund → skäller (sats)
  - hund → farlig (fras)
- paradigmatiska associationer (över- och underordning)
  - hund → katt
  - hund → djur
  - hund → tax
  - hund → koppel, svans

Ordförrådets organisation svenska

Ordförrådets organisation arabiska

Semantiska associationer

Nettelbladt, Håkansson, Salameh 2007

Kategori Vilken passar den ihop med?

Funktion Vad används den till?

Kontext Var kan man hitta den?

Beskrivning Kan du beskriva den?

Likhet Vad liknar den?

Referenser

- Definition av pragmatik inom logopedi:
*användning av språket i ett socialt
samspel*

Pragmatiska svårigheter upptäcks först när:

- Frågor inte besvaras alls
- Initiativ i samtalet tas på ett oväntat sätt
- Barnet pratar utan att det är hans/hennes tur i samtalet
- Barnet inte klargör vad man syftar på

Allt detta är förväntat i samtal med små barn med typisk utveckling! Och nyanlända barn och (flerspråkiga) barn med språkstörning....

Pragmatiska svårigheter

- Visar sig endast i vissa situationer
- Visar sig sällan vid traditionella språktest
- Är påfallande vid sammanhängande tal eller under samtal
- Förändras över tid
- Uppmärksammas sällan före 5-8-årsåldern
- Kan döljas av många initiativ, allmän ”trevlighet” och mångordighet
- Generellt gäller för både en –och flerspråkiga barn att de pragmatiska svårigheterna minskar samtalskontakterna med andra barn

Exempel – ekolali

Nettelbladt & Salameh 2013

- L Å SEN då när hon skulle NER.
- L Vad hände DÅ?
- B Vad hände DÅ?
- L Jaa vad hände när hon skulle gå UPP i TRÄDET?
- B De TRÄDET!
- L Ja där e TRÄDET ja.
- L Å katten klättrar UPP i TRÄDET.

Exempel – ämnesglidning

- L Vad har du ute i VÄNTRUMMET för KLÄDER?
- B PONNY har en REGNBÅGE.
- L Ponny har en REGNBÅGE. Men e de KLÄDER?
- L Kan man ta PÅ sej de?

Vaken ur Nya Nelli

Flicka 5;8 år, kurdiska, på fsk 3;5 år, LI

- L Vem finns MER på bilden då?
- B Han.
- L Ja.
- B Å han. Å hon. Å han.
- L Va tror du de e för person då?
- B Polis.
- L De e en polis ja. De ser man att de e en polis.
- B Där e en hus.
- L Va tror du polisen ska göra?
- B Han ska hjälpa åsså.
- L /.../Hur ska han göra när han ska hjälpa?
- B Ta på sej den.
- L Jaa han har me sej en rock. /.../Va tror du han ska göra med stegen?
- B Hjälpa han
- L /.../Hur kan han hjälpa han? (Pekar på stegen)
- B /.../Å lägga den i vattnet o så

Pojke 5;8 år, kurdiska, på fsk 2;8 år, ND

- L Va ser du för nåt?
- B Dom åker i iset. Is. Gick isönder och så braka allt å is.
- L Ja isen gick sönder. Å va hände me honom när isen gick sönder?
- B [jiklin]
- L Ja han trillade i ja.
- B I vattnet.
- L I vattnet. Då blev han kall.
- B Jaa [hel] fryser man.
- L Va e de här vita tror du? E de is?
- B Nää snö.
- L De e snö ja. Tror du de e på sommaren eller vintern?
- B Vintern.
- L Varför springer alla ner hit till han som ligger där i vattnet?
- B Han hoppar hoppar så går (kraschljud) så går han i vattnet.
- L Aha. Va e de han bär på?
- B Trappan. Han ska hålla sig drar man.

Pojke 4;6 år, polska, på fsk 1;6 år, LI

- L Va gör dom för nåt?
- B Ingenting.
- L Gör dom ingenting? Joo..
- B --Apa!/..../Titta bananer (prat om apa och bananer)
- L Va tror du detta e som han ligger i då? /..../Jag tror e e is.
- B Is.
- L Å sen har den gått sönder.
- B Sönder.
- L Så han har trillat i vattnet.
- B Vattnet (börjar dra fram andra bilder i mappen)
- L Titta, va e allt de här vita?
- B Vita.
- L /..../Titta vad gör han? (pojke som åker skridskor)
- B Konstit!
- L Han har nåt på fötterna, ser du?
- B Fött, konstit!

Pojke 5;6 år, somali, på fsk 1;4år, ND

- L Ska vi se vad de e för nånting?
- B De ko.
- L /.../Kolla här, kolla här då. Va har han gjort?
- B Han [glidtrar] på vattnet.
- L Ja han har trillat va? /.../Men har du sett detta vita? Ja tror de e snö.
- B E snö.
- L Å här på vattnet så finns de också snö å så finns de is.
- B Ska ramla också där.
- L Han kan ramla där.
- B Me skriskor.
- L /.../Han hade nog också skriskor på när han åkte på isen.
- B Han trilla ner
- L /.../Va e de han har med sig?
- B /.../Han bär denna.
- L Mmm en stege heter det

Pragmatisk förståelse och inferens

Nettelbladt & Salameh 2013

- Slutledning (inferens)
- Förstå information i grupp
- Välja och introducera ny och relevant information
- Bedöma vad den andra personen vet

Flicka, 4;1 år, arabiska

Började på fsk vid 1 åå, inga avbrott. Mo upplever ofta att pat ej orkar lyssna på henne eller göra som hon blir tillsagd. Gillar inte leksaker, föredrar att pyssla med en i-phone. Fadern uppger att man behövt träna pat på artighetsrutiner som varit svåra för henne att tillägna sig.

Mest 1-ordssater på svenska och har också ett bristande ordförråd och nersatt språkförståelse, svårt att förstå instruktioner på fsk, och även hemma på arabiska. Leker en del på fsk, men fladdrar mellan olika kamrater.

Sammanlagt bedöms pat ha sådana språkliga svårigheter på svenska att placering på språkavdelning är aktuell

Den arabiska bedömningen visar att den grammatiska utvecklingen är något sen, vilket bekräftas av fadern. Övrig utveckling är ua, den lexikala bedömningen får avbrytas av tidsskäl när vi hunnit till och med uppgifterna på barn på 8 år.

Pat har alltså alla förutsättningar för att tillägna sig svenska sedan 1 åå, men så har inte skett.

Pojke 6;9 år, arabiska

Inremitterad från fsk-klass av specialpedagog. På fsk sedan 1 år. Noggrant bedömd på svenska. Relativt god grammatisk förmåga, missar ibland småord. Språkförståelsen relativt god, även om lägre än enspråkiga barns. Berättar enkelt med få beskrivande ord en sekvens. Betydligt bättre på att återberätta en uppläst saga.

Skolans bekymmer är att pat trots sin relativt hyfsade språkliga förmåga fortfarande ligger efter enspråkiga barns nivå. ”Vill gärna vara med i lek och samspel men har svårt att hinna tolka båda verbal och icke-verbal kommunikation. Hänger inte med och blir lämnad av gruppen barn som leker.

Uppvisar på LM ett starkt arabiskt språk och får således inte diagnosen språkstörning.

Dyslexi på flera språk

- Dyslexi kan ta sig uttryck på olika sätt beroende på skriftsystem och ortografi
- Parallella svårigheter med fonologisk bearbetning och avkodning ska kunna observeras på båda språken

(Salameh 2003, Bøyesen 2006, Hedman 2009, Hyltenstam 2010 – från SPSM)

Läsinlärning på andraspråket

Kan innebära svårigheter med:

- Fonologi
  - samma grafem i L1 och L2 kan ha olika ljudvärde och tvärtom
- Morfologi
  - grammatisk komplexitet också viktig faktor, ljudenlig stavning EN dimension även i svenska
- Lexikon
  - kulturspecifika ord och kunskaper
  - skolordförrådet
    - ämnesordförråd, överordnade begrepp, tar lång tid att tillägna sig

professorsinstallationshögtidligheterna

professor/**s**/installat**ion**/**s**/högtid**l**igh**e**t/**er**/**na**

Anamnesuppgifter

- Tidig språkutveckling
- Om nyanländ
  - gått i skolan i hemlandet
  - hur många år
  - problem med läsning och skrivning på L1
- Felanalyser
  - liknande problem på båda språken pekar på inlärningssvårigheter än transfer från L1
- Kulturella och språkliga faktorer
  - socialisering in i skriftspråket
  - modersmålsundervisning

Att bedöma på båda språken

- Fonologisk medvetenhet
  - rim
  - fonemidentifiering
  - stavelsemanipulation
- Arbetsminne
  - orelaterade ord
  - siffror
- Lexikal åtkomst
  - benämning

Risker vid diagnostisering

- Underdiagnostik
  - 26% av samtliga elever men bara 3,6% flerspråkiga elever på en londonskola remitterades till specialundervisning för läs- och skrivsvårigheter
  - vid bedömning viktigt att ta hänsyn till vilken sociolekt på modersmålet eleven exponerats för – tenderar att utvecklas till egen varietet
- Överdiagnostik
  - bedömning enbart på andraspråket